

громадянського суспільства; розвитку готовності брати на себе відповідальність за долю своєї громади та країни в цілому.

Література

1. Department for Education. (2013). *21st Century Skills: Realising our Potential*. London: Crown.
2. Department for Education. (2014). *The National Curriculum*. London: Crown.
3. Harris, S. (1999). *Careers Education*. London: Sage.
4. Keating, A., & Kerr, D. (2009). *Embedding Citizenship Education in Secondary Schools in England*. London: National Foundation for Educational Research.
5. Kisby, B. (2009). *Social capital and citizenship lessons in England*. Retrieved from <http://esj.sagepub.com/content/4/1/41.short?rss=1&ssource=mfc> Roberts, 2018

Федорченко Т.Є., м. Київ

ТРЕНІНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ З ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ УРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ – РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ

У статті представлено результати експериментального дослідження впровадження тренінгової технології з формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій у закладах загальної середньої освіти: урок-тренінг для учнів 5-6 класів, семінар-тренінг для педагогів “Педагогічна майстерність” й тренінг для підлітків 7-9 класів “Обери своє майбутнє”. Наведено приклади ефективних форм і методів, які були включені до тренінгового комплексу.

Ключові слова: тренінгова технологія, формування просоціальної поведінки, підлітки уразливих категорій.

У виховній роботі закладів загальної середньої освіти з підлітками уразливих категорій тренінгова технологія є найбільш сучасною методикою з формування просоціальної поведінки. Ми розглядаємо тренінг як найефективнішу модель включення особистості в міжособистісне спілкування, діяльність, яка спрямована на самопізнання, розвиток, саморозвиток та самовдосконалення особистості, здатної до самоактуалізації власного потенціалу в різних сферах.

Експериментальною роботою було охоплено 125 учнів 5-6 класів й 325 учнів 7-9 класів, 55 педагогів закладів загальної середньої освіти м. Києва, Київської та Черкаської областей.

З метою поглиблення знань педагогів щодо формування просоціальної

поведінки підлітків уразливих категорій було проведено семінар-тренінг “Професійна майстерність”. Метою і завданнями семінару-тренінгу окреслено: ознайомити педагогів тренінгу з особливостями формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій, розкриття понять: “просоціальна поведінка”, “формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій”, формування обізнаності із інтерактивними методами та прийомами формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій.

У ході проведення експериментальної роботи було визначено і відпрацьовано найвагомішими фаховими компетентності педагогів-тренерів з формування ПППУК: здатність вчитися і бути сучасно навченим; відшукувати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел; бути критичним і самокритичним; мати здатність до адаптації та дій у новій ситуації; генерувати нові ідеї (креативність); виявляти, ставити та вирішувати проблеми; приймати обґрунтовані рішення; працювати в команді; мати навички міжособистісної взаємодії; здатність розробляти та упроваджувати авторські тренінги; виявляти ініціативу; діяти на основі етичних міркувань (мотивів); оцінювати та забезпечувати якість виконуваних вправ; мати визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов’язків; прагнення до збереження позитивної атмосфери при проведенні тренінгу; діяти відповідально і свідомо щодо вирішення означених завдань; усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

Наприкінці тренінгу педагогам було запропоновано бліц-опитування стосовно поняття “Просоціальна поведінка – це...”. Відповіді були змістовні, коректні, логічно побудовані, а саме: неодмінна ввічливість, повага до чужих інтересів; довіра, емпатійність, доброзичливість, толерантність, чуйність, турботливість; спокійне співжиття з усіма расами, культурами, релігіями, коли ти не просто не звертаєш увагу на інших людей, а проявляєш певні почуття до них; прояв терпимості до людини іншої віри, нації, любов до навколишніх: і малих, і старих, до всього живого; внутрішній стан людини, її стиль життя; витримка у неприємній ситуації; добробут і ввічливість, чемність, порядність,

терплячість, самоповага; поважне, доброзичливе ставлення людей одне до одного, повага до відмінної від власної думки й бажання зрозуміти чужу думку без роздратування.

Задля отримання повної об'єктивної інформації щодо ефективності і результативності семінару-тренінгу було запропоновано педагогам анкету стосовно вражень та побажань від роботи в групі. Відповіді засвідчили такі позитивні результати: позитивне ставлення до життя та оптимізм – 74,6%, зацікавленість у власному та професійному розвитку – 68,3%, опанування новими компетентностями – 61,2%, використання сучасних методик та технологій – 47,8%, творчого підходу до роботи – 53,1%, глибоке знання вікових особливостей підлітків уразливих категорій – 62,6%, зміни власного світобачення – 27,1%, знання методик діагностування просоціальної поведінки – 74%. Таким чином, тренінг для педагогів був організований таким чином, щоб слухачі навчилися застосовувати здобуті знання й набуті вміння в житті, у будь-якій життєвій ситуації.

У процесі проведення експериментального дослідження з формування просоціальної поведінки для підлітків уразливих категорій 5-6 класів було проведено *урок-тренінг* “Твори добро, бо ти людина”. *Метою і завданнями* уроку-тренінгу нами обрано: ознайомити підлітків з поняттям просоціальної поведінки, сприяння розвитку якостей просоціальної особистості, моделювання і розв'язання життєвих, пізнавальних та соціальних ситуацій; сформованість навичок асертивності, поваги до альтернативної думки, уміння запропонувати допомогу іншим людям [2; 4].

Після проведення уроку-тренінгу було запропоновано бліц-опитування для підлітків. Виходячи з отриманих даних, просоціальна поведінка очима школярів це: важлива моральна якість – 18,7%, повага до людей – 27%, усвідомлення власної значущості у суспільстві – 14,8%, повага до національних традицій – 16,2%, уміння себе відстоювати і захищати – 7,2%, уміння дружити – 22,8%, чемність і ввічливість – 34,4%, любов і довіра – 21%, чесність – 28,4%, відповідальність за свої вчинки та дії – 32,1%, позитивне ставлення до життя –

14,6%, здатність радіти за інших та їх успіхи – 12,7%.

Результати засвідчили: підлітки навчилися чітко дотримуватися правил роботи групи, довіряти один одному, висловлювати свою думку і доводити її правильність, оволоділи певними соціальними ролями, навчилися слухати й вільно висловлюватися, самостійності вирішувати проблемні завдання, набули навичок співпраці, засад толерантності, терпимості і поваги до інших людей, спільного прийняття групового рішення.

Третім блоком впровадження тренінгової технології з формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій нами визначено проведення тренінгу для підлітків 7-9 класів “Обери своє майбутнє”, який складався з шести модулів: “Просоціальна поведінка – це...”, “Мій дім – мій захист”, “Світ навколо мене”, “Я керую своєю поведінкою”, “Право на життя”, “Моє майбутнє”. Отже, *метою і завданнями окреслено*: загострення уваги підлітків на понятті просоціальна поведінка, формування свідомого ставлення до людських чеснот, сприяння розвитку якостей просоціальної особистості, вміння вирішувати групові суперечності, виховувати почуття відповідальності за свої вчинки та дії, формування соціально активної особистості, передбачення позитивних і негативних наслідків своїх вчинків та дій; гальмування поведінкових тенденцій підлітків, що мають асоціальну спрямованість.

Виходячи з отриманих даних у ході бесід, бліц-опитування, інтерв'ювання у підлітків 7-9 класів відбулися позитивні зміни у сформованості просоціальної поведінки: змінили на краще думку про себе – 21%, адекватно сприймають життя – 47,1%, навчилися налагоджувати стосунки з навколишніми – 34,2%, розуміти власні проблеми і знайти шляхи їх вирішення – 23%, налагоджувати спілкування з батьками – 25,4%, віднаходити вихід із конфліктних ситуацій – 37,7%.

Цікавими формами і методами тренінгового комплексу виявилися: *мозкові штурми*: “Просоціальна поведінка – це”, “Моє майбутнє...”, “Бути патріотом своєї країни.....” (активізація і стимулювання мислення та творчі здібності слухачів тренінгу, формування альтернативних рішень щодо формування

просоціальної поведінки); *дискусії*: “Про що говорять наші вчинки”, “Доведи свою думку” – підлітки навчилися переконувати інших, визнавати свої помилки, творчо мислити, формувати уміння вибудовувати власну точку зору, відстоювати її на основі авторитетних висловлювань інших; *вправи*: “Риси, яких я хочу позбутися”, “Сторони медалі”, “Я вмію!”, “Я знаю різницю”, “Мої цінності”, “Лист до байдужих”, “Терези вибору”, “Внесок у суспільство”, “Чарівна монетка” (формування у учасників тренінгу відповідальне ставлення до своїх думок, почуттів, дій та їх наслідків, формування рис просоціальної поведінки підлітків через переосмислення переконань та цінностей, набуття відповідних життєвих навичок); *притчі*: “Копійка”, “Пальма і колючка”, “Два вовки”, “Пустеля”, “Бджола та муха” (навчали підлітків думати, знаходити правильні відповіді, моделювати ситуації, замислюватися над своїми вчинками та діями; *рольові ігри*: “Шукаю друга”, “Наркотикам, ні!” (робота у команді, прояв просоціальних якостей (співчуття, доброзичливості, толерантності, справедливості, відповідальності).

Узагальнюючи результати експериментального дослідження ми дійшли висновку, що підлітки мали можливість навчилися: працювати в команді; уміти пояснювати, визначати пріоритетні цінності просоціальної особистості; порівнювати й аналізувати поведінкові прояви, відрізняти добро і зло; дискутувати, аргументувати свою думку, давати власну оцінку подіям і явищам; формулювати і висловлювати власне ставлення до поставлених запитань; пояснювати своє ставлення до визначеного змісту тренінгу; аналізувати проблеми і приймати зважені рішення; критично мислити, налагоджувати взаємодію з іншими; протистояти провокуючим факторам, тиску щодо вживання психоактивних речовин з боку соціального оточення; толерантно, ввічливо ставитися до учасників тренінгу [1].

Література

1. Кириченко, В. І., Нечерда, В. Б., & Тарасова, Т. В. (2017). Формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій у загальноосвітніх навчальних закладах: до проблеми дослідження. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: «ФОП Жовтий О. О». 56. 167–174.
2. Пометун, О. І., Пироженко, Л. В. (2005). Сучасний урок, інтегративні технології

навчання. (Ред.). О. І. Пометун. Київ. Видвництво «А.С.К.».

3. Оржеховська, В., Федорченко, Т. (2016). Технології формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища. *Посібник*. Черкаси: «Чабаненко Ю.».

4. Федорченко, Т. Є. Топчій, І. В. (2019). Впровадження уроку-тренінгу для підлітків уразливих категорій з формування просоціальної поведінки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: «Візав». 1. 138-145.

Харченко Н.В., м. Київ

ПЕРЕВАГИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТІ

У статті розглядається роль соціального партнерства у сучасній освіті, доводиться його актуальність та необхідність як характерної ознаки демократичного громадянського суспільства.

Визначено причини необхідності розвитку соціального партнерства між різними соціальними інститутами. Закцентовано увагу на тому, що об'єднання ресурсного потенціалу усіх зацікавлених партнерів виступає чинником збагачення та ефективності виховного ресурсу.

Ключові слова: соціальне партнерство, співпраця, взаємодія, заклади освіти, громадські організації, соціальні інститути.

Поняття «соціальне партнерство» у педагогіці є запозиченим зі сфери трудових відносин. Специфіка соціального партнерства має міждисциплінарний характер, обумовлена складністю, багатогранністю та наступністю.

Організація економічного співробітництва та розвитку (міжнародна організація, що об'єднує більш ніж 34 країни світу) визначила термін «*partnership*» (партнерство) як «системи співробітництва, засновані на відкритих угодах між різними інститутами, які передбачають розуміння, спільну роботу і спільно прийняті плани».

Питання партнерства як однієї з необхідних умов сталого розвитку суспільства було актуалізовано ще з кінця XX століття. У 1992 році на конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку (Rio Earth Summit) центральне місце в досягненні сталого глобального розвитку було відведено партнерству між урядами, приватним сектором та громадянським суспільством. Цей підхід отримав подальший розвиток на наступних